

Yakub Kadri Karaosmanoğlu bizden en çok "Fahim Bey ve Biz" müellifini, yabancılardan Marcel Prévost'u beğeniyor.

1950 Yazan: Oğuz Özdeş

Fotoğraflar: Rüçhan Arıkan

değme muharrirlerimiz alamaz.

Gazeteciliğe başladığı yıllarda bir müddet Usküdar Lisesinde Edebiyat ve Felsefe muallimliği de yapan Karaosmanoğlu, Millî mücadeleye iştirak etmiş ve sivil istihbaratta çalışmıştır. Düşmanlar çekilirken, yaktığı 600 e yakın köyün vaziyetini ve yapılan mezalımı tesbit için Halide Edip ve Yusuf Akçora ile birlikte aylarca Haymana ovasından başlayıp garba doğru köy köy dolaşmışlar... İşte "Yaban" romanı, o cefalı ve acı günlerin Türk edebiyatına kazandırdığı bir hediye dir.

Yakub Kadri o günleri anlatırken gözleri doldu.

— Hayatımda beni en çok sevindiren hâdisde Kurtuluş Savaşı-

ğe başlamışlar. Fakat hiçbiri suçunun ne olduğunu bilmediği için bir şey söyleyemiyormuş. Nihayet Kürt Mustafa Paşa:

— Yüzüme ne öyle bakıyocunuz? diye bağırmış... Gazetere de Anadolu'da, millî mücadelede iştirak eden bir adam hakkı Paşa diye bahsetmişsiniz... Bu cüret, bu ne cesaret? Onların tün paşalıkları ilga edilmiştir..

Neyse, hepsi de azarı işitile kalarak ertesi günü serbest bırakılmışlar.

Bir başka hatırası da şu: O zaman İkdam gazetesinin başmakalesini muhtelif kimseler yazarmış. Bir gün, vakit bir hayli ilerlediği halde başmakale gelmemiş. Yakub Kadri, o sırada yanın-

YAKUB KADRI

Sefir, romancı, hikâyeci ve gazeteci Yakub Kadri... Fakat kendisine sorarsanız, kıymetli edibimiz en çok gazeteciliği seviyor.

— Her şeyden evvel gazeteciyim. Babiâli'ye de bu yoldan girdim. En tatlı hâtıralarım yine bu mesleğe aittir. Hattâ, Babiâliye girip birdenbire meşhur gazeteci ve muharrir olunca Hukuk tahsilimi devama lüzum görmedim.

Üstadın hakkı da yok değil. Gazetecilik mesleğinin türlü cefaları yanında zevki de uzun sürüyor olmalı ki, halen Tahran Büyükelçisi olan Yakub Kadri Karaosmanoğlu, biraz rahatsız olduğu ve Ankaraya gideceği halde, bir iki gün İstanbulda kalıp, şöyle Babiâli yokuşundan geçmekten kendisini alamamış.

1890 yılında doğduğuna göre bugün tam 60 yaşında olan Yakub Kadri'nin doğum yeri Kahire'dir. Kahire'de dünyaya gelmesinin hikmeti de, Validesinin Mısırlı oluşudur. Babası Manisalı Karaosman zadelerden Kadri Beydir.

Yakub Kadri orta ve idadi tahsilini İzmirde yaptıktan sonra Mısra gidiyor ve bakaloryasını orada veriyor. Sonra İstanbula gelerek Hukuka giriyor. Fakat gazetecilik ve muharrirlik aşkı, onu tahsilinin ortasından çekip alıyor.

Karaosmanoğlunun neşredilen ilk yazısı "Nirvana" adlı, o zaman

pek moda olan diyologumsu, mükâlemeli bir parçadır. Bu yazı 1909 yılında Resimli Kitapta neşredildiğine göre, henüz 19 yaşlarındaymış. İlk hikâyesi de bir yıl sonra neşredilen "Bir Kadın Mesalesi" dir.

— O zaman o kadar çok mecmua çıkıyordu ki, diyor, şimdi ilk hikâyemin neşredildiği mecmuanın ismini hatırlıyamıyorum. Ondandır iki yıl sonra, zannederseniz 22 yaşlarımda ilk romanım olan "Nur Baba" yı yazdım. O zaman Bektaşilik resmen tanınmış ve yayılmış bir tarikat halindeydi. Bektaşiliğin iç yüzünü anlatan eserimi tabii neşredemedim. Ancak sekiz yıl sonra kitap halinde çıkarabildim.

Yakub Kadri, profesyonel gazeteciliğe ilk defa Birinci Cihan Harbi içinde "İkdam" ın yazı işleri müdürü sıfatıyla başlamıştır. İlk yazısına yarım İngiliz altını, ondan sonraki yazılarına da bir İngiliz altını aldığını söylüyor ki, bugüne kıyas edilince, bu parayı halen

nın kazanılmasıdır. O mesut günlerde sevinçten günlerce uyuyamadığımı hâlâ hatırlarım.

Kurtuluş savaşından sonra 1923 de Mardinden mebus olan Yakub Kadri, iki devre milletvekiliği yaptıktan sonra 1934 de ilk önce Tiran, sekiz ay sonra da, Prag elçiliğine tâyin ediliyor. Böylece gazeteci, hikâyeci ve romancı Yakub Kadri, dördüncü bir sıfat daha kazanıyor... Sefir... İşte, o günden beri muhtelif elçiliklerde bulunan edibimiz, 1949 da Büyükelçi olarak Tahrana tâyin edilmiştir.

Yakub Kadri'nin gazetecilik hayatına ait hatıraları pek çok.

Mütareke sıralarında Yakub Kadri İkdam gazetesinde çalışırken, bir Ramazan gecesi, kendisiyle birlikte, bütün gazete mensuplarını ve Vakıf gazetesi muharrirlerini toplayıp divanı harbe götürmüşler. Hiçbirisi sebebini olduğunu bilmeyormuş. Nihayet ertesi günü Divanı Harp kurulmuş ve gazetecileri bir bir sorguya çekme-

da bulunan şair Yahya Kemale bir başmakale yazmasını rica etmiş. Yahya Kemal de, Çanakkale nin askerî ve siyasî tarihine ait bir yazı yazmış... Fakat ertesi günü bir kıyamettir kopmuş... Mütarekede iken bir muharrir, ne cüretle Çanakkale'ye ait yazı yazabilirmiş...

— Çok şükür, onu da güçlükle atlatırdık, diyor. Bizim o zamanki gazeteciliğimiz, itiraf etmek lâzım ki, pek de bugünküne benzemiyordu. Hele müttefiklerin askerî şahsiyetlerinden mürekkep bir sansür heyeti vardı ki, bu yüzden gazeteler ekseriyetle yarı yarıya beyaz çıkardı. Hattâ, bir defasında müttefiklere mütemayil görünen Süleyman Nazif ve Cenap Şahabettin aleyhine neşriyat yaptık diye beni, Ahmet Haşimi ve Falih Rifkayı vatan haini olarak mahkemeye vermişlerdi.

Kendisine, gazeteci, romancı, hikâyeci veya sefir olmasaydı ne olabileceğini, gençken ne olmak istediğini sordum. Güldü:

(Arkası 33. sayfada)

Yakub Kadri

(Başı 8. sayfada)

— Doğrusunu isterseniz, dedi, kurmay subay olmak isterdim. Küçükken, komşumuzun erkânıharp zabiti bir oğlu vardı. Onun sırmalı, şık elbisesine çok özenirdim.

Belki de hariciyeci olmasının tesiri olacak, Yakub Kadri geceleri oldukça geç yatar. Sabahları da tabii o nisbette geç kalkar. Eserleri üzerinde çalışma saati, sabahla öğle arasındır. Reşat Nuri üstadımızın aksine, geceleri bir satır yazı yazmazmış. Yazı yazarken çok ıstırap çektiğini, gayet zahmetli ve ağır yazdığını söyleyince:

— Bir defa da gece yazmayı tecrübe etseniz? diye sordum.

— Benim gibi fevkalâde müşkülpesent, bazan bir cümle üstünde üç gün duran, bir satırı yüz defa değiştiren bir adam, geceleri yazmaya kalkarsa hali nice olur? dedi. O zaman, yazı yazmaya başladım mı, artık bütün gecelerimi uykusuz geçirmem icabedecek. Diyebilirim ki, yazı yazma zevkini hiç tatmadım. Eğer kurmay subay olsaydım, böyle zahmetli ve eza verici bir mesleğe atılmaktan da kurtulmuş olacaktım.

En çok beğendiği romancıları sordum. Bizden "Fahim Bey ve Biz" kitabının müellifi Abdülhak Şinasi Hisar'ı, garp edebiyatından Marcel Prévost'yu beğendiğini söyledi.

— Bugün hayatta olmıyan Prévost'nun yeni bir eserini okuyamamak acısı içindeyim. Sanki, hayatta yeni bir zevk menbaim eksilmiş gibidir.

Yakub Kadri mavi ve nefli renkleri pek sevmiş. Giyim hususunda:

— İtinasız giyinmiş bir adam gibi görünmek isterim, diyor.

Bilhassa kurşunî renkli elbiseyi giymeyi tercih eden Karaosmanoğlu, yemekle arasının hiç iyi olmadığını söylüyor. Gayet az, hattâ ekseriyetle zorla yemiş.

En büyük zevklerinden birisi de minyatürdür. Bilhassa Acem minyatürüne bayılmış. Şimdi Tahranda bulunmasından bilistifade birkaç tane nadide minyatür elde edebilmiş. Belki de diplomathk icabı olacak gayet güzel golf oynadığını da ilâve edelim.

En beğendiği söz ve yazı, İsmet İnönü'nün, Atatürk öldüğü zaman Türk milletine yayınladığı beyannamedir.

Yakub Kadri'nin bugün negredilmiş 10 romanı ile "Ergenekon" adlı iki ciltlik bir eseri ve "Atatürk" adlı bir etüdü vardır. Son eseri olan "Panorama"nın ikinci

ve üçüncü ciltlerini hazırlamakla meşguldür.

Çok sık ağlıyan, hattâ gittiği birçok sinema ve tiyatrodaki göz yaşlarını tutamıyan Yakub Kadri, evli ve aynı zamanda diplomat olduğu için kadın bahsinde suallerimizi sükûtle karşılamayı tercih etti. Veda etmeden önce, karakterinin teşekkülü bakımından kendisine en çok kimin tesir ettiğini sordum.

Dudaklarından soluk bir "Anem" sesi çıktı.

